

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“...เราทั้งโลกกำลังลำบากอยู่ด้วยผลร้ายของความเห็นแก่ตัวเนื่องมาจากเรามีการศึกษาไม่สมบูรณ์ จนต้องเรียกว่า “การศึกษาสุนัขหางด้วน” มีการสอนแต่ให้ฉลาด ๆ โดยไม่มีการควบคุมความฉลาดเอาเสียเลย เขาก็มีความฉลาดอย่างประชาธิปไตยที่จะไปทำอะไรก็ได้ จึงฉลาดไปในทางเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นของง่าย เรากำลังมีความลำบากด้วยการศึกษาชนิดนั้น จึงเป็นการศึกษาส่งเสริมความเห็นแก่ตัวการศึกษาที่จะช่วยมนุษย์ได้แท้จริงนั้น ไม่ใช่การเรียนหนังสือหรือวิชาชีพ แต่ต้องเป็นการเรียนธรรมะ เพื่อปฏิบัติตนให้มีศีลธรรม ถ้ามีจะนั้นแล้วความฉลาดและความ ร่ำรวยที่ได้มาจากการเล่าเรียนนั้นจะกลายเป็นสิ่งส่งเสริมความเห็นแก่ตัว ทำตนเองให้ตกจมอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส คือ คอกบายทั้งเป็นนั่นเอง แล้วยังพลอยทำเพื่อนมนุษย์ให้ต้องเดือดร้อน เพราะความเป็นอัมพลาของตนเองในลักษณะเช่นนี้ด้วย การศึกษาที่แท้จริงย่อมส่งเสริมศีลธรรมทุกชั้นตอนแห่งวิวัฒนาการของมนุษย์...” (พุทธทาสภิกขุ ; อ้างอิงจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 9) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ส. ศิวรักษ์ ที่ว่า “...ความสำคัญของปรัชญาอยู่ที่สอนให้แต่ละคนคิดและแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เข้าใจโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง อันจะนำสู่การประพฤติปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม การศึกษาก็เช่นกันแท้จริงแล้วมิใช่แค่การสอนความรู้ด้านเทคนิคเท่านั้นหากต้องช่วยให้มนุษย์รู้จักคิด รู้จักตั้งคำถาม และสามารถจับประเด็นได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายไปในระบบการศึกษที่บ้านเรา ดังนั้นปรัชญากับการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มิอาจแยกออกจากกันได้ การศึกษาที่ดีจำเป็นต้องมีปรัชญาเป็นพื้นฐาน...” จะเห็นได้ว่าปรัชญาการศึกษาไทยในปัจจุบัน เน้นความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้คนหันมานิยมวัตถุแทนคุณธรรมมากขึ้น ทำให้คนพยายามดักดวงผลประโยชน์ใส่ตน ไม่คิดถึงผู้อื่น ไม่คิดถึงวิธีการได้มาซึ่งทรัพย์สิน อันเป็นเหตุให้ขาดความซื่อสัตย์ ขาดการเชื่อฟัง ปฏิบัติตามกฎหมาย สนใจแต่ปัญหาของตนเอง ไม่มีความรู้สึกว่าตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ไม่ตระหนักและไม่ช่วยแก้ไขปัญหาของสังคม สนใจแต่งานเบา งานสบาย ดูถูกงานที่ใช้แรงงาน อันเป็นความจำเป็นในการเพิ่มผลผลิตของประเทศ ไม่ค่อยสนใจในเรื่องการปกครอง ไม่รู้จักใช้สิทธิ ไม่รู้จักใช้เสียงเท่าที่ควร ยังขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดวิจารณญาณในการตัดสินใจมักชอบให้ผู้อื่นตัดสินใจให้ และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น นิยมความมีหน้ามีตา

ความฟุ้งเพื่อห่อเหิม ไม่รู้จักประหยัด หรือใช้เงินในทางที่เหมาะสม นิยมใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์มากกว่ามุ่งเน้นที่ปรัชญาทางการศึกษา (ส. ศิวรักษ์. 2545 :110 - 126) เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ได้เอ่อไหลเข้าสู่ประเทศไทย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน อันเนื่องมาจากความเจริญ ก้าวหน้าของสารสนเทศที่เชื่อมต่อกันแค่นี้มีมือเดียว คนรุ่นใหม่ หลงไหล ในวัฒนธรรมของต่างชาติ จนมองเรื่องที่ดีงามของไทยว่าล้าหลัง คนไทยที่เคยได้รับการยอมรับจากต่างชาติ เป็นผู้เปี่ยมด้วยน้ำใจไมตรีจนได้ฉายานามว่า “สยามเมืองยิ้ม” (Land of smile) นับวันจะเลือนหายไปจากสังคมแบ่งปัน ไปสู่สังคมแห่งการแข่งขัน ไม่ตระหนักในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตอันดีงามของสังคมถูกเบียดเบียนไปสู่รูปแบบใหม่ (เต็มใจ ศรีนวล. 2547 : 13) ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2539 : 11-15) ได้กล่าวว่า “ เป็นสังคมที่มีความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เป็นค่านิยมที่ชอบการบริโภคมากกว่าการเป็นผู้ผลิต ไม่สนใจในประโยชน์ส่วนรวม เห็นแก่ตัว ทำงานเป็นทีมไม่ค่อยสำเร็จ ขาดระเบียบวินัย ในชีวิตประจำวัน ขาดความรับผิดชอบในชีวิต ในการทำงานและต่อสังคม นอกจากนั้นปัญหา การคอร์รัปชันก็มีขึ้นเกือบทุกองค์กร ปัญหาสุดท้ายก็คือ อบายมุข รวมทั้งยาเสพติดแพร่ระบาด ทั่วไป จึงทำให้เยาวชนไทยตกอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีปัญหา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบันในด้านคุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทยจึงมีลักษณะที่น่าเป็นห่วง สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขหรือป้องกันมิให้เลวร้ายยิ่งขึ้นในเยาวชนและชนรุ่นหลัง

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการหล่อหลอมมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกของประเทศชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ ไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีการจัดการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มีได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยม โดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย (กระทรวงศึกษาธิการ . 2547 : 11)

การศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ที่สังคมโลกให้การยอมรับประเทศไทยตระหนักในความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างดี จึงได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 81 ได้บัญญัติให้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

โดยตรง คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข และในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้มุ่งเน้นให้คนไทยได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกให้เป็นคนไทย มีหลักศาสนา และวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประชาคมไทย และประชาคมโลกให้มีความสุข สร้างสังคมแห่งปัญญา สังคมเอื้ออาทร และสังคมคุณภาพ อันจะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดรูปแบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เต็มศักยภาพ ตอบสนองความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งใน 5 รูปแบบ ซึ่งจะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตามศักยภาพดังกล่าว สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจุดเน้นในการพัฒนาประเทศ โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมที่ดีงาม เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่นให้เห็น” มีสติในการดำรงชีวิต บูรณาการกระบวนการแสวงหาปัญญาผ่านการกิน การอยู่ การดู การฟัง ใช้วัฒนธรรม เมตตา เอื้ออาทร เสียสละ ไม่เอาเปรียบ กตัญญูต่อธรรมชาติและสรรพสิ่ง เป็นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547 : 11- 52) เป็นการจัดการศึกษาที่คาดหวังจะเห็น โรงเรียน วัด บ้านเป็นสามประสานที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสังคมกำลังรอคอยความหวังที่จะเห็นสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการให้ เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายให้โอกาสเด็กได้อยู่ใกล้ชิดคนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี (เต็มใจ ศรีนวล, 2547 : 18) ซึ่งเรื่องนี้ สมเด็จพระพุทธจารย์ ได้กล่าวว่า “...การปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวกันว่า สอดคล้องกับรากฐานสังคมไทย ยังไม่มีครั้งใดที่จะตรงเหมือนครั้งนี้ที่ว่ายึดหลักไตรสิกขาเป็นหลักของโรงเรียนวิถีพุทธ กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ ขอให้มั่นใจว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแล้ว ช่วยดำเนินการไปให้ถึงที่สุดสุดกำลังของตนเอง...” และพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต : 2539) กล่าวว่า “...โรงเรียนวิถีพุทธ จะเดินหน้าต่อไปอย่างมีพลังในการที่จะสร้างสรรค์อนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกทั้งหมด ให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืนสืบไป..” (2546: <http://ino.bed.go.th/work21.html>)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ประสานงานโครงการโดยได้มีการประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และจัดปฐมนิเทศโรงเรียนในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในวันที่ 3-4 พฤษภาคม 2547 ณ ห้องประชุมโรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร มีโรงเรียนในสังกัดทุกระดับสมัครร่วมโครงการ 98 โรงเรียน และได้มีการดำเนินงานมาระยะหนึ่งแล้ว จากการนิเทศ ติดตามผลพบว่า การประเมินคุณภาพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. 2547 : 3) อีกทั้งโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโครงการใหม่เพิ่งเริ่มดำเนินการจึงขาดข้อมูลพื้นฐานและยังไม่มี การระดมความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางหรือยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่ร่วมกัน ทำให้ผู้บริหารและครูขาดความมั่นใจในการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ประกอบกับบางคนยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญและไม่มีความรู้ลึกซึ้งในพุทธธรรม จึงดำเนินงานเป็นไปในลักษณะที่เป็นแบบเฉพาะของตนเอง หลายโรงเรียนดำเนินการมีความก้าวหน้า แต่หลายโรงเรียนอยู่ในขั้นกำลังดำเนินการ ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีแนวทางการดำเนินงานที่เป็นจุดเน้นหรือลักษณะเฉพาะของตน และมีความก้าวหน้าที่แตกต่างกันออกไป (สมศักดิ์ พรหมเกษ และคณะ. 2547 : สัมภาษณ์)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานสายบริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่ามีสภาพการดำเนินงานเป็นอย่างไร ทั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และเกิดประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการนำผลการวิจัยมากำหนดแนวทางหรือยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

2. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียน ของผู้ตอบแบบสอบถาม ต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ

สมมุติฐานการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ตามความเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 อยู่ในระดับมาก

2. สถานภาพตำแหน่ง และขนาดโรงเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ตามกรอบแนวคิดและแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 9-22) ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ
2. ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม
3. ด้านการเรียนการสอน
4. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถิพุทธ
5. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถิพุทธในโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 98 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน จำนวน 92 โรงเรียน โดยมีขั้นตอนในการสุ่มดังนี้

1.2.1 แบ่งชั้นภูมิโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนวิถิพุทธ ออกเป็น 3 ขนาด ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 28 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 41 โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 29 โรงเรียน

1.2.2 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 28 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 36 โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 28 โรงเรียน รวม 92 โรงเรียน เลือกโรงเรียน โดยวิธีจับสลาก (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 43)

1.2.3 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนละ 3 คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ 1 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน รวมได้ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 276 คน

2. ตัวแปรศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น

2.1.1 ขนาดของโรงเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน จำแนกเป็น

- 1) ขนาดใหญ่
- 2) ขนาดกลาง
- 3) ขนาดเล็ก

2.1.2 สถานภาพตำแหน่ง จำแนกเป็น

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ครูผู้รับผิดชอบโครงการ
- 3) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 ด้านการบริหารจัดการ

2.2.2 ด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม

2.2.3 ด้านการเรียนการสอน

2.2.4 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถิพุทธ

2.2.5 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **โรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่นำแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการมาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน
2. **สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง ความเป็นจริงและวิธีในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่นำแนวทางดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการมาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน แบ่งออกเป็น 5 ด้านดังต่อไปนี้
 - 2.1 **ด้านการบริหารจัดการ** หมายถึง การเตรียมการด้านบุคลากร แผนงาน ทรัพยากร การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาซึ่งกันและกัน
 - 2.2 **ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมใกล้ชีวิตธรรมชาติ ชวนให้จิตใจสงบ และส่งเสริมการบริหารจิตเจริญปัญญา
 - 2.3 **ด้านการเรียนการสอน** หมายถึง การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนและจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องชัดเจน
 - 2.4 **ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีพุทธ** หมายถึง การจัดกิจกรรมบูรณาการไตรสิกขา โดยผ่าน การกิน การอยู่ การดูแล การฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ รู้คุณค่าแท้
 - 2.5 **ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์** หมายถึง การส่งเสริมวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา มีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันทุกคนพยายามปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น
3. **ผู้บริหารสถานศึกษา** หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้รักษาการในตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา (กรณีตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษาว่างลงและยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งผู้มาดำรงตำแหน่งดังกล่าว) โรงเรียนวิถีพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
4. **ครูผู้รับผิดชอบโครงการ** หมายถึง ครูที่ปฏิบัติการสอนที่เป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
5. **ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน** หมายถึง กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสายผู้ทรงคุณวุฒิที่ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

6. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การจำแนกประเภทของโรงเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 24) มี 3 ขนาด คือ

6.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 301 คนขึ้นไป

6.2 โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 121 – 300 คน

6.3 โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียน 120 คนลงมา

7. ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นร่วมกันอย่างชัดเจน ระหว่างสถานภาพตำแหน่งและขนาดของโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางหรือข้อเสนอแนะให้ผู้สนใจนำไปศึกษาเพิ่มเติมและนำไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถึพุทธ ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY